

“KUŞKU” SÖZÜ ÜZERİNE

Arzu YIKILMAZ*

Özet

Bir söz, biçim ve anlam göz önünde bulundurularak en küçük parçasına kadar ayrılır. Bu durumda ortaya kök dediğimiz kısım çıkar. Fakat bazen ve hatta sıklıkla kökün bulunması yolunda bir ayırma sorunu görülür. Bu, gerek kökteki ses değişmelerinden gerekse kök ile ek(ler) in anlam bağlantısının kurulamamasından kaynaklanır. Çünkü kök, geçmiş olduğu ses değişimleriyle tanınmaz hâlde veya başka bir sözün kökü görünümünde olabilir. Türkoloji literatüründe kuşku sözünün köken bilgisi denemelerinde “kuş” sözü ile ilişkilendirilmesi durumu tam olarak buna örnektir. *Kuşku* ile *kuş* “kuş” arasında anlam olarak göreceli bir bağlantı kurulması yanında, yapılan eşleştirmeye biçim benzerliği de yetmiş görünmektedir. Oysaki köken bilgisi “kulağa dayanma”nın yanında anlam bilgisi ile yapılır. Anlam-biçim ilişkisi yanında, o sözü destekleyen aynı kökün türevlerinin var olup olmadığı meselesine de bakılması gerekli ve önemlidir. *Kuşku* kavram bir sözdür; üst/sonraki anlamdır. Temelinde “eşini yapmak, benzerini yapmak, eş saymak, dallanmak” gibi alt/ilk anlamlar yatmaktadır. Buna göre, *kuşku* sözünün “eş yapmak, eşini yapmak (düşünmek); benzerini yapmak (düşünmek)” anlamıyla *koş-* fiilinden, *koş-ku* olarak getirildiğini açıkça söylemek mümkündür. Bu yazı, bu savın gerekçelerini sunarken başka dillerin eski bilgi-yeni bilgi ilişkisine başvurma yoluyla tespit edilen paralellik de karşılaştırarak göstermeyi içerir.

Anahtar Kelimeler: köken bilgisi, biçim bilgisi, anlam bilgisi, halk etimolojisi.

* Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, arzuyikilmaz1@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8228-9597.

ON THE WORD “KUŞKU”

Abstract

A word can be divided into its smallest parts, bearing in mind its form and meaning. After we split the word, we get the part which is called the root. However, sometimes or rather often; a problem occurs in dividing the word in order to find its root. This is due to either sound changes in the root or the fact that it cannot be possible to establish the link between meaning of the root and the meaning of its suffix(es). The reason why the root may be unrecognizable is due to the changes in its sound or its seeming like the root of another word. Likewise, this is the reason why the root of the word *kuşku* (*doubt*) is associated with the meaning *kuş* “bird”, etc. in the quest for its etymology in the Turcology literature. Aside from establishing a relative connection between *kuşku* (*doubt*) and *kuş* (*bird*) in terms of meaning, it seems like the similarity in form also contributed to this association. However, etymology is practiced primarily with meaning, rather than “relying on the ear”. In addition to the meaning-form relationship, it has to be questioned whether the derivatives of the same root which support the existing word. *Kuşku* is a conceptual word, which has a higher/secondary meaning. “Being between two things, doing something similar, considering as equal, branching” are among its sub/first meanings. Accordingly, it is definitely possible to say that the word *kuşku* is derived from the verb *koş-*, meaning “making equal, doing something’s equal (to think); doing something similar (to think)”. While presenting the rationale for this argument, this article includes showing the parallelism found with the support from the relationship between old and new knowledge in other languages.

Keywords: etymology, morphology, semantics, folk etymology.

Giriş

Türkçe sondan eklemeli (Almanca *agglutinierende Sprachen, anleimende Sprachen, anfügende Sprachen*; Fransızca *langues agglutinantes*; İngilizce *agglutinating languages, agglutinative languages*; Osmanlıca *elsine-i iltisâkiyye*) bir dildir¹. Eklerin tek başına anlamı ve kullanımı yoktur. Ek, bağlı biçim birimi (*bound form, bound morpheme*) adı ile de anılır. Ekleme (*agglutination, affixation, addition*), köke (asıl biçime) yapılır. Bağlı biçim birimlerinin, asıl biçim birimlerinin ses yapısına uyum göstererek ek hâlini alma süreci çok uzun zaman almıştır. Ekleşme sürecini tamamlayan dillerin uzun sözlü geçmişlerinin olduğu düşünülmektedir. Türkçenin ekleşme sürecinin ilk yazılı metinlerde neredeyse ta-

¹ Kelime çekimi ve türetimi son eklerle yapılır. Örnek: *yol+cu+luğ+umuz+da+ki* (Korkmaz, 1992, s. 202).

mamlanmış olması, dil tarihinin çok eski çağlara götürülebileceğini gösterir (Gençan, 1979, s. 9; Karaağaç, 2011, s. 364; Korkmaz, 1992, s. 202).

Köken biliminin cevap aradığı en temel sorulardan biri, bir sözün kökünün doğru biçiminin ne olduğudur. Bu, eklerin doğru ayrılması meselesini de beraberinde getirir. Eklerin doğru ayrılması ve doğru kökün ortaya çıkarılması işlemi, biçim ve anlam bilgisinin birlikteliği ile gerçekleştirilebilir. İkisinden birisi eksik olursa doğru sonuç ortaya konulamaz. Örneğin, *balık* sözünün, biçimce uygunmuş gibi görünen en küçük parçası *bal* ile anlam ilişkisi kurulamayan *balık* sözü arasında bir bağlantı elbette ki düşünülemez. Bu da köken bilgisini ortaya koyarken ses uygunluğunun tek başına yetersiz kaldığını gösterir; anlam bilgisinin ışığında çözümlenmesi gerektiğini öğretir.

Köken bilimi çalışmalarında en çok karşılaşılan sorunun ses değişmelerinden ileri geldiğini söylemek mümkündür. Bu bazen kökteki bazen de ekteki ses değişmelerinden kaynaklanır. Çünkü kök, geçirmiş olduğu ses değişmeleriyle tanınmaz bir durumda² veya başka bir sözün kökü görünümünde³ olabilir. Tam olarak bu sebeplerle, sadece ses uygunluğuna göre karar vermek, dil biliminde “yalnızca ses benzerlikleri kullanılarak yapılan köken bilgisi çalışması⁴” şeklinde kısaca tanımlanabilen “halk etimolojisi⁵ (halk köken bilgisi)” yapmak demek olur. Bütün bunlar bize, köken bilgisinin, yalnızca kulaktan gelen ses benzerliğine dayanmasının sakıncasını; belirleyici olanın anlam bilgisi olması gerektiğini gösterir.

Bir sözün ifadesi sırasında, seslerin, neredeyse söyleyen sayısınca çeşitlilik gösterilebilmesi ile kolay ve hızlı değişebilmesine karşılık, sözlük bilgisinin konusu olan anlamın, yazıdaki tutuculuk/kalıcılık sayesinde zor ve yavaş değişimi, bir sözün kökeninin anlamdan takip edilebilmesini daha sağlam bir dayanak yapmaktadır.

Söz, sadece bir söz değil; aynı zamanda bir bilgidir. Köken bilgisi yani kök bilgisi, araştırılan bir sözün kökünde anlamı ararken aynı zamanda sözün kaynaklandığı bilgiyi de göstermiş olur. Bu yolda bilginin; eskiden/ilkten yeniye, önceden sonraya doğru akış hâli de izlenmiş olur.

² Bk. Yıkılmaz, A. (2020). alt ~ aşağı ~ ast sözlerine dâir, *Türkbilim*, 39 (Mayıs), 59-70.

³ Stachowski şöyle bir örnek verir: “Anlamı ‘komutan, ordunun başkanı’ olan *subaşı* kelimesinin *su* ile nasıl bir anlam ilgisi olabilir? Kelimenin ilk hecesi *sü* ‘ordu, askerler’ biçimine gider. Eski Türkçe *sü* kelimesinin anlamını bilmeyen birisi *subaşı*’nın anlamını hiçbir zaman kestiremeyecektir.” (Stachowski, 2011, s. 5).

⁴ Karaağaç, 2011, s. 460.

⁵ Stachowski (2011, s. 9) bu konuyu ayrıntılı olarak ele alır ve terim üzerine şu bilgileri verir: Bu terimi J. W. Goethe yaratmıştır. Alm. *volks etymologie*; Almancadan başka dillere verilmiştir: TT *halk etimolojisi*, İng. *folk etymology*, Fr. *étymologie populaire* vs.

Bu yazıda, bu bakış açısıyla incelenen *kuşku* sözünün, öncelikle, başka dillerin eski bilgi-yeni bilgi ilişkisine başvurma yoluyla tespit edilen paralellikleri gösterilecektir.

İnceleme

Köken Bilgisinde Başka Dillerden Yardım Alma

Sözlük bilgisinin konusu olan anlam bilgisi, köken biliminde eski/ilk bilgi (anlam) – yeni/sonraki bilgi (anlam) ilişkisine dayandırılır. Çünkü yeni bilgilere her zaman eski bilgiler yoluyla ulaşılır. Yeni öğrenmelerde eski bilgiler hep işin içindedir; dolayısıyla bizde eski öğrenmelere dayanmayan hiçbir yeni bilgi yoktur. Yani, her yeni bilgi mutlaka eski bilgiye dayanmaktadır. Bu ilişki dilden dile farklılıklar gösterir. Fakat birçok dilde, eski/ilk bilgi – yeni/sonraki bilgi ilişkisi, aynı dünyayı paylaşıyor olmaktan kaynaklanan bir paralellik gösterir. Bir diğer deyişle insanoğlu, aynı şeyleri, aynı şeylere benzetebilmektedir. Dolayısıyla, köken bilgisi çalışmalarında başka dillerin eski bilgi-yeni bilgi ilişkisine başvurmak önemli bir yol olarak görülmektedir.

Örneğin, “kuşku” anlamına gelen Arapça *şübhe* sözü, “eşini yapmak, benzerini yapmak” anlamındaki شبه ⁶ *şibh*⁷ kökünden gelir. Kavram bilgi olan, üst bilgi olan “şüphesiz, kuşku”; alt kavramı “benzemek, benzerini yapmak (düşünmek); eşini (bir diğerini) yapmak (düşünmek)” temel bilgisinin üzerine kurulmuştur. Bir diğer deyişle, *şübhe* “şüphesiz, kuşku”, *şibh*⁸ “eşini yapmak, benzerini yapmak”, şibâhet “benzerlik” bilgisinden, karşılaştırılan iki şeyi işaret eder duruma gelmiştir.

Farsça *duşâhe* دوشاخه [*do-şâx-a(-e)*]⁹ “iki, iki dal; dalın ikiye bölündüğü yer; ikilemede kalmak” (Mouin, 1291, s. 704); دوشاخه *du-shâkha* “bifurcat/ed-iki kola ayrılmış, çatallanmış” (Steingass, 1963, s. 545) şekilleriyle verilmiştir. Farsça *du-şâkhe* sözünde *du/do* “iki” anlamıyla kök biçimidir; “dal” anlamıyla *şakh/şah* ile bir araya gelerek *duşâhe* biçimiyle, “ikiye ayrılma, dallanma” bilgisinden, iki şey(ler)i, ikiliği *işaret eder duruma gelmiş ve* “ikilemede kalmak; kuşku” üst, kavram bilgisini de ifade eder olmuştur.

İngilizce *doubt* “şüphesiz”, Almanca *zweifel* “şüphesiz”, Fransızca *doute* “şüphesiz” biçimlerinin¹⁰ kökü, İngilizce *dou < two* “iki”, Almanca *zwei* “iki”, Fransızca

⁶ الشَّبْهَة [eş-şibh] “benzemek, müşâbehet manâsına” <http://www.kamus.yek.gov.tr/>

⁷ “to make equal or similar” (Wehr, 1976, s. 453).

⁸ Arapçada birçok türeviyle yaşamaktadır: *şubbiha* “be doubtful, dubious” (Wehr, 1976, s. 453). *şibâh* شِبَاه “benzer, benzerlik; eş; benzemek, eş olmak”, *şûbe şabah, eşbah, şübhe, teşbih, maşâbih, taşabbuh, iştibah, meşbuh, muşâbih, mutaşabbihat, muştabah* (Wehr, 1976, s. 453-454).

⁹ <https://www.vajehyab.com/?q=%D8%AF%D9%88%D8%B4%D8%A7%D8%AE%D9%87>.

¹⁰ İngilizce, Fransızca ve Almanca biçimlerinin köken bilgisi Latince kaynağa dayandırılarak şu şekilde verilmektedir: Latince *dubitare* “bahsedilen iki şey arasında seçim yapmak;

dou “iki” biçimleridir¹¹. Buna göre, bu dillerde “şüphe, kuşku” anlamına gelen sözü, “iki” anlamına gelen bir kökten getirilmiş olduğu görülmektedir. Bir diğer deyişle, “iki”¹² eski/ilk bilgisinden, “iki şeyin arasında kalmak, ikilik, şüphe, kuşku” yeni/sonraki kavram bilgisine ulaşılmıştır.

Bunlara göre; kökteki “iki veya benzerini yapmak (tasarlamak, düşünmek)” eski/ilk bilgisi, zamanla “ikinci olanı, bir diğerini, benzerini, eşini yapma, düşündürme” yoluyla; “iki şey arasında kalmak, ikilemde kalmak, belirsizlik, kararsızlık, tereddüt, bocalamak, çekinmek, korku, şüphe, kuşku; ya olursa/ ya olmazsa” anlamlarıyla yeni/sonraki bilgileri karşılar olmuştur.

Farklı dillerin incelenmesiyle görüldüğü gibi, ses değişimlerinin her zaman olabileceği; fakat anlamdan yola çıkıldığında köke ait en doğru ilişkinin kurulabileceği gerçeği ortadadır. Anlamı kurarken de eski/ilki bilgi - yeni/sonraki bilgi ilişkisinin kilit görev üstlendiği görülmektedir. Sonuçta burada da köken bilgisinde başka dillerden yardım alınmıştır. Burada, mecazların evrensel oluşu da dikkatleri çekmektedir. Çünkü, “Dillerin ses yapıları çok farklı olsa da anlamca benzerlik (*metonomic metaphor*) ve komşuluk ilişkisi (*syn-dochic metaphor*) taşıyan mecazların büyük ölçüde evrensel olduğu görülür.” (Karaağaç, 2011, s. 129).

şüphelenmek, sormak, tereddüt, görüşte bocalamak” biçimi ile ilişkilendirilerek < *dubius* “şüpheli, kararsız, belirsiz” duygusu ile < “iki fikirden, iki şeyin arasındaki kararsızlık”. Eski Fransızcadan *doter* “şüphe, şüphelenmek; korkmak”, *doute* “bir şeyin gerçekliğiyle ilgili şüphe, tereddüt, kararsızlık, belirsizlik”. Eski Fransızcadan *dote* (11. yy) “korku; şüphe” *doter* (*doubt*) biçiminden gelir. İngilizcede 1200 tarihinde *douten*, *duten* “ödü kopmak, korku, korkmak”. Daha sonra *-b-* eklenir ve fiil olarak da kullanılır, “belirsizlik, korku” anlamı Eski Fransızcada geliştirildi ve İngilizceye geçti: “kararsız olmak, bir konuda tereddüt etmek, çekinmek, bocalamak” anlamlarıyla. 14. ve 16. yüzyılda Fransızcada ve İngilizcede Latincenin taklidi olarak yazarlar tarafından yenilendi. Fransızcada 17. yüzyılda *-b-* tekrar düştü (*doute*); fakat İngilizce (*doubt*) korudu. İngilizce türevlerinden örnekler: *dubious*, *dubiously*, *dubiousness*. Bu bilgi, https://www.etymonline.com/search?q=doubt&ref=searchbar_searchhint sitesinden alındı.

¹¹ Diğer Avrupa dillerinde de sözü yapıları ve kurduğu bağlantı aynı yolu izlemiştir: Albanya dilinde *dyshim* “şüphe” < *dy* “iki”, Danca *tvivl* “şüphe” < *to* “iki”, Galicya dilinde *dúbida* “şüphe” < *dous* “iki”, İrlanda dili *dabht* “şüphe” < *dhá* “iki”, İspanyolca *duda* “şüphe” < *dos* “iki”, İtalyanca *dubbio* “şüphe” < *due* “iki”, Katalanca *dubte* “şüphe” < *dos* “iki”, Norveççe *tvil* “şüphe” < *to* “iki”, Portekizce *dúvida* “şüphe” < *dois* “iki”. (Bu dil verileri, www.indifferentlanguages.com sitesinden alındı.)

¹² Ses değişimi, farklı dillerde (İngilizce *two* “iki”, Almanca *zwei* “iki”) görüldüğü gibi, aynı dilin kendi içinde de (İngilizce “iki” anlamında *dou*(*bt*))taki *dou* ve *two*'daki *two*) görülmektedir; hatta bunlar aynı zaman dilimi içinde ve birlikte yaşamaktadırlar. Burada, köken bilgisinde, sesin yanında anlamın önemi açıkça görülmektedir.

Kuşku Sözü Üzerine Köken Bilgisi Denemeleri

Türkoloji literatüründe *kuşku* sözü üzerine yapılmış köken bilgisi denemeleri şöyledir:

Kâmûs-ı Fransavî, “korku (Fransızca *frayeur*)” karşılığını vermiştir (KF, 1885, s. 848). *Kâmûs-ı Türki*, “Kuş gibi korkup ürkme, irtiâ, tevahhuş” açıklamasında bulunmuştur (KT, 1900, s. 1102).

Kubbealtı Lügati, “Gerçeği tam olarak bilememekten gelen kararsızlık, endişe, şüphe.”¹³ tanımıyla birlikte “Yalnız Türkiye Türkçesinde ‘vehim, vesvese’ anlamında kullanılan kelimenin ‘kuş uykusu’ tamlamasından gelebileceği ileri sürülmektedir. Arapça *şübhe*’nin karşılığı olarak canlandırılmıştır.” açıklamasında bulunur (MTS, 2008, s. 1831).

Kökeni konusunda tereddütte kalan Gülensoy “*kuşku* < ? *kuş* + *uyku(lu)*” şeklinde ve soru işareti ile göstermekle yetinmiştir (Gülensoy, 2007, s. 581).

Tietze’nin açıklaması şöyledir: “Kuşku, herhalde *kuşkun-* ‘sakinmek, korkmak’ fiilinden 1930’dan sonra icat edilmiştir.”¹⁴ (Tietze, 2016, s. 455).

Yukarıda verilen açıklamalara göre, Türkoloji literatüründe yapılan söz konusu denemelerde *kuşku* sözünün *kuş* “kuş” isim kökünden geldiği söylenmektedir. Buna bağlı olarak da anlamın “kuş gibi ürkek, korkak, kuş gibi tedirgin olma durumu”, “kuş + uyku(lu)”, “kuş uykusu” şeklinde verildiği görülmektedir.

Anlam bağlantısının “uyku durumundaki kuşun hâline benzeterek”, “kuşun hareketlerinin ürkekliğe işaret ettiğine vehmederek” kurulduğu görülmektedir. Ürkeklik ve korkaklığın doğada bulunan neredeyse tüm hayvanların içgüdüsel bir tavrı olduğu malumdur. Bu durumda burada sadece kuşa görülen ve “göreceli” ürkeklikle bağdaştırılan anlamıyla, sözün kökünün *kuş* olduğunu kabul etmek, ses benzerliğine dayanıldığını ve bu çıkarımın halk etimolojisi kolaylığıyla yapıldığını gösterir. Kaldı ki ceylan, sincap ve benzeri birçok hayvanın ürkek tavırları için de bu anlama gelecek söz ya da sözlerin türetilmiş olması gerekli değil midir? Ayrıca, kartal da bir kuştur ve ürkek değildir. Aksine, doğadaki en yırtıcı hayvanlardan biridir¹⁵.

Türkiye Türkçesinde *koşku* değil, *kuşku* olarak kullanılmaktadır. Bu görüşüm, bu sözün köken bilgisinin fark edilmesini ve anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Hatta ilk hecedeki ünlü, bu sözü, başka bir sözün kökümüğü gibi muame-

¹³ Örnek cümle: Yarına kalırsa bir aksilik çıkacakmış gibi yüreğini birden kuşku sarmıştı (Kemal Tâhir).

¹⁴ Oysaki, bulabildiğimiz en eski yazılı kaynak olan, 1885 basım tarihli *Kâmûs-ı Fransavî*’de *kuşku* maddesi bulunmaktadır (KF, 1885, s. 848).

¹⁵ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kartal>.

leye maruz bırakmıştır. Şimdiye kadar yapılan anlamlandırma denemelerinde, sözün köken bilgisinin *kuş* “kuş” biçimine bağlanmasıyla bu durum oldukça açık şekilde görülmektedir.

Ayrıca eklemek gerekir ki kök biçimin sezilememesi, sözün *kuşku* “kuşku” biçimiyle ve bir bütün olarak algılanmasına da sebep olmaktadır. Bunun gibi, kök biçimi fark edilemeyen ve dolayısıyla bütün olarak algılanan, *kuşku* biçiminde olduğu gibi, bu tip sözler *donuk şekil* ya da *donuk söz* (*frozen word*, *fossilized*, *surxival*, *fossil form*¹⁶) olarak değerlendirilmektedir.

Köken bilgisinde, bu yazıda ısrarla üzerinde durulan şey, ses değişimlerine bağlı biçim aldaticılığı sebebiyle, ses ve biçim yanında anlamın belirleyiciliğine dikkat edilmesi gerektiğidir. Yukarıda ayrıntılarıyla verilen başka dillerdeki “kuşku, şüphe” anlamına gelen örneklerde zikredilenler de tam olarak bu durumu ispatlanmaktadır.

***Kuşku* Sözünün Köken Bilgisi Önerisi ve Sebepleri**

Kuşku “kuşku, şüphe” sözü, *koş-* “eş yapmak (düşünmek), eşini yapmak, benzerini yapmak (düşünmek)” fiilinden gelmektedir. Bu fiil geniş anlamıyla “olan bir şey dışında yeni bir şey daha düşünmek, olanın yanında olmayanı tasarlamak, bir şeyin yanında ikinci şeyi düşünmek; yani, aslında olmayan bir şeyi varsaymak” şeklinde açıklanabilir.

Kök-biçim olarak kabul ettiğimiz *koş-*, Eski Türkçeden beri çok iyi bilinmektedir ve birçok türeviyle yaşamaktadır: *koş* “eş, diğer tek; çift”; *koş-* “eşlemek, eş tutmak; birleştirmek, katmak; bağlamak” (Clauson, 1972, s. 670; DLT, 2015, s. 180, 154, 270, 237; DS, 1969, s. 460-461); *kuşa-/koşa-* “eş yapmak”, *koşa* “eş; çift” (Clauson, 1972, s. 671; DLT, 2015, s. 458); *koşuğ/k*, *koşma* “koşulmuş, eşlenmiş; şiir, manzume” (Clauson, 1972, s. 671; DLT, 2015, s. 189, 161; DS, 1969, s. 460-461); *koşuğluğ* “koşulmuş, eşlenmiş; arabaya koşulmuş” (Clauson, 1972, s. 672); *koşlan-* “çiftlemek, çiftleşmeğe çalışmak”; *koşlun-* “eşlenmek, eş tutulmak; birleştirilmek, katılmak”; *koşul-* “eşlenmek, eş tutulmak; birleştirilmek, katılmak; bağlanmak” (Clauson, 1972, s. 673; DLT, 2015, s. 259, 307, 392). Zenker, *koş-* “eşleştirmek, çift, çifte koşmak” (Zenker, 1866, s. 717). *koş* “çift” (Gabain, 2000, s. 282). *koş* “çift (*doppelt*)”, Moğolca *qoli* (Räsänen, 1969, s. 283).

Bu köke ait kaynak bilgi ile, *kuşku* “kuşku, şüphe” sözündeki bilginin tam olarak eşleştiği açık şekilde görülmektedir. *Kuşku* sözü, kök-biçim *koş-* fi-

¹⁶ Karaağaç, 2011, s. 337; https://en.wikipedia.org/wiki/Fossil_word.

line, *-ku*¹⁷ fiilden isim yapma ekinin getirilmesiyle oluşturulmuş bir isimdir. Örneğin, Türkiye Türkçesinde *coş-ku* sözü aynı biçimde kurulmuştur.

Türkiye Türkçesinde *koşku* değil, *kuşku* olarak kullanılması ise, lehçeler arası alıntı yoluyla oluşturulmuş olduğuna bağlanmalıdır. Bilindiği gibi, bazı Türk lehçelerinde ilk hecede *o*’ların *-u-* olması *düzenli* görülen bir ses değişimidir. Tatarca ve Başkurtça ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin dar söylendiği bilinmektedir. Örneğin, *bol-* > *bul-* “olmak”; *ot* > *ut* “ateş” (Öner, 1998, s. 12) biçimleri verilebilir. Sevortyan, *koş-* madde başında lehçelere ait kullanımlarda, Tatarca *kuş-*, Çuvaşça *huş-* biçimlerini kaydetmiştir (Sevortyan, 2000, s. 89). Bu yazıda savunulan sav, bu bilgilere dayanmaktadır.

Türkçe Sözlük, *kuşku* madde başında şu tanımlarıyla verir: “1. *ad* Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirememekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe, acaba, şek. 2. *ad, ruh b.* Başkalarının iyi niyet ve amaçlarını kötüye yorarak işkillenme duygusu.” Sözlükte, sözün; *kuşkucu, kuşkuculuk, kuşkulanma, kuşkulanmak, kuşkulandırma, kuşkulandırmak, kuşkulu, kuşkusuz* türevleri bulunmaktadır (TS, 2005, s. 1270). *Derleme Sözlüğü*, *kuşkullanmak, kuşkunmak* “sakınmak, korkmak”, *kuşkullu* “kuşkuda olan, düşünceli” biçim ve anlamlarını vermektedir (DerS, 1993, s. 3016).

Yazının konusu olan *kuşku* sözü, 19. yüzyıldan beri tanıklanmaktadır.

Türkçede *kuşku* sözünün yerine, Eski Türkçe Dönemi’nden beri bilinen, *iki* “iki” köküyle kurularak “iki şey arasında kalmak, tereddüt, kuşku, vb.” anlamlarını karşılayan bir söz vardır.

Eski Türkçe Dönemi’nden beri bilinen *ikirçgü* biçimidir (Clauson, 1972, s. 115; Caferoğlu, 1968, s. 91; DS, 1969, s. 206-207) ve “işkil, ikilem, şüphe, kuşku” anlamlarıyla kaydedilmiştir. Orta Türkçe Dönemi’nde *ikirçgün*¹⁸ “tereddütlü, kararsız” olarak tespit edilir; *ikirçgün bol-* “tereddütte kalmak” biçim ve anlamıyla Kaşgarlı Mahmud tarafından kaydedilmiştir. *Könlüm ikirçgün boldi*. “Gönlüm yapmakla bırakmak arasında kararsız kaldı.” (Clauson, 1972, s. 115; DS, 1969, s. 206-207; DLT, 2015, s. 521) ve *ikirçgün iş* “iş yapmak ve bırakmak arasında kalan tereddütlü iş.” (DLT, 2015, s. 663) örneklerinde açıkça görülmektedir.

Günümüzde şu biçimleri mevcuttur: *Türkçe Sözlük*, *ikircik* sözünü “1. işkil, şüphe, kuruntu. 2. kararsızlık, tereddüt.” tanımlarıyla vermiştir. Kök biçim olan *iki* üzerinden farklı eklerle kurulmuş türev biçimleri bulunmaktadır:

¹⁷ Bu ek Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir. Fiillerden isim yapar. Eski Türkçede ekin yalnız *-gu/-gü* şekli vardı. Vokal ve konsonant uyumlarına bağlanması Batı Türkçesinde ancak son zamanlarda olmuştur: *say-gı, ser-gi, duy-gu, gör-gü, at-ki, biç-ki, uy(u)-ku* (Ergin, 1993, s. 179).

¹⁸ Gülensoy, (2007, s. 428) *ikirçkün* < *iki(*eki)+r-ç-kün*; Clauson, (1972, s. 115) *iki (ekki:)-rç-gü*.

İkirciklenme, ikirciklenmek “1. işkillenmek, kuşkulananmak. 2. kararsız olmak.” *ikircikli* “1. işkilli. 2. kararsız, mütereddüt. 3. kararsız, mütereddüt bir biçimde.”, *ikirciklik* “tereddüt”, *ikirciklilik* “ikircikli olma durumu.”, *ikircil* “iki anlama da gelen ve iki türlü yorumlanabilecek nitelikte olan, iki anlamlı.”. Bunların yanında *ikircim, ikircimli, ikircimlik* “iki şekilli” biçimleri kullanılmaktadır (TS, 2005, s. 949).

Yazı dili yanında ağızlarındaki biçimleri çok çeşitlilik gösterir. Bu durum, bu sözün eskicilliğini ve işlekliliğini gösterir. *Derleme Sözlüğü, ikicik / ikircik-2, ikicikli ikicüklü* “1. şüpheli, hangisinin olacağı belli olmayan. 2. kişiler arasında ikilik yaratan. 3. iki tarafın her birindenmiş gibi davranan.”, *ikiciklik çıkarmak* “ taraflar arasında ayrılık çıkarmak”, *ikicilik taşımak* “ayrım yapmak”, *ikicin / ikircik-2, ikilcik / ikircik, ikincilik / ikircilik / ikircinlik* “kararsızlık, duraksama”, *ikincülü / ikincüklü / ikincüyhü* “iki tarafı idare eder biçimde konuşma” *ikircik / ikircak / ikircik / ikicik / ikicin / ikilcik / ikincirik* “1. kararsızlık. 2. işkil. 3.iki anlama gelen söz.”, *ikirciklenmek* “işkillenmek”, *ikircimlenmek* “kararsız davranmak”, *ikircinli / ikincilikli* “karar veremeyen, kararsız.” kullanımlarını kaydetmiştir (DerS, 1993, s. 2514, 2515, 2516). *Tanımlarıyla Tarama Sözlüğü, ikirciklik, ikircinlik* “tereddüt” şekillerini kaydetmiştir (TarS III, 1996, s. 2028)¹⁹.

1665 yılında Parigi, hazırlamış olduğu Türkçe-İtalyanca sözlükte Arapça, Farsça ve İtalyanca karşılıklarıyla vermiştir: *ikircinli* “müteredid^A, perişân^F, kararsız, ikircikli, perplesso”; *ikircinlik / ikircinlilik* “tereddüt^A, perişânlık, tereddüt, kaygı, ansietà, perplessità, perplessità”; *ikircinli olmak* “bk. şübhe^A”. Bu sözlükte *kuşku* sözü yer almamaktadır (Kartallıoğlu, 2014, s. 479).

Yukarıda *kuşku* sözü için yapılan tüm tanımlamalar ve anlamlandırmalar bir araya getirildiğinde anlam alanınınnda şu bilgilerin yer aldığı görülür: Kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe, acaba, şek, tereddüt, sakınmak, belirsizlik, kestirememek, endişe, vehim, vesvese, ürperti, korku, sakınmak. *Derleme Sözlüğü*’ndeki tanımlarda, *korkmak* (kuş gibi değil) veya sakınmak olsa dahi temelde “(başka bir şeye) benzetme, benzerini yapmak (düşünmek); ikincisini yapmak, *eşini yapmak* (düşünmek)” anlamı vardır. Bir başka ifadeyle, olan bir şey dışında, olmayan bir şeyi varsayarak olana benzer başka bir şey ya da olan bir şeyin dışında ikinci bir şey düşünerek, tasarlayarak “korku” duygusunun oluşması söz konusudur. Buna bağlı anlamlar; iki şey arasında kalmak, tereddüt, belirsizlik, kararsızlık, ikilem, kuruntu, işkillenme, bocalama, kötüye yorma ve benzer bilgiler ile ilgili olmaktadır.

¹⁹ *Tarama Sözlüğü*’nde *kuşku* sözü bulunmamaktadır.

Görüldüğü gibi sözlüklerde yer alan tanımlar, aynı anlam alanına ait bilgilerdir²⁰. Çünkü,

“Sözlerin anlamları, noktalar halinde, sınırları belirgin, durağan ve sözlere yapışık etiketler halinde değil; sınırları komşu bilgilerin sınırlarıyla sürekli değişen alanlar halindedir. Bu yüzden, sözlerin anlamları yoktur, kullanımları vardır. Sözün her kullanımında, komşu bilgilerin sürekli birbirlerinin sınırlarını ihlal ettikleri ve sözün anlam alanı sınırlarının değiştiği görülür.” Sözlük, birçok komşu bilgiden; yani anlamdan bahseder. Anlam alanındaki hangi bilginin yani anlamın kullanılacağını ise bağlam belirler. Bağlam anlamı (*contextual meaning*) sözlerin değişik metin ve bağlamlardaki kullanımlarını yansıtır ve sözlerin anlamları bu kullanımlardan çıkarılarak tanımlanır.” (Karaağaç, 2011, s. 177).

Yukarıda ifade edildiği gibi, anlam nokta değil, alandır. Sözlükte bir sözü tanımlamak için muhtaç olduğumuz komşu bilgiler, anlam alanının içinden alınır. Anlam olarak üst bilgi/ kavram bilgi olan *kuşku* sözünün temelinde “iki veya ikilik ya da benzerlikten kastedilen ikilik” alt bilgisi/alt kavramı vardır. Türkiye Türkçesinde *iki* “iki” ve *koş-* “benzerini yapmak (düşünmek), eşini yapmak (düşünmek)” eski/temel/ilk/alt bilgisinden “kuşku, şüphe” yeni/ kavram/sonraki/üst bilgisine geçiş, “İnceleme” bölümünde ayrıntılarıyla verilmiş olan Arapça ve Hint-Avrupa dil ailesine ait örnekler ile paralellik göstermektedir. Böylelikle, köken bilgisinde başka dillerden yardım almanın gerekliliği ve önemi ortaya konmuştur.

Sonuç

Köken bilimi çalışmalarda en çok karşılaşılan sorunun ses değişmelerinden ileri geldiğini söylemek mümkündür. Kök, geçirmiş olduğu ses değişmeleriyle tanınmaz bir durumda veya başka bir sözün kökü görünümünde olabilir.

Türkoloji literatüründe *kuşku* sözü üzerine köken bilgisi denemelerinde kökün tanınmaz oluşu ve *kuşku* sözünün kökünün *kuş* “kuş” olduğu fikri yer alır. Açıklamalarda anlamın “kuş gibi ürkek, kuş gibi tedirgin olma durumu”, “kuş + uyku(lu)”, “kuş uykusu” şeklinde verildiği görülmektedir. Anlam bağlantısının “uyku durumundaki kuşun hâline benzeterek” veya “kuşun hareketlerinin, ürkekliğe işaret ettiğine vehmederek” kurulduğu görülmektedir. Bu durumda burada sadece *kuşta* görülen ve “göreceli” ürkeklikle bağdaştırılan anlamıyla, sözün kökünün *kuş* olduğunu kabul etmek, sadece ses benzerliğine dayanarak köken bilgisine ulaşmanın sakıncasını gösterirken, anlamın takip edilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

²⁰ Eş anlamlı dediğimiz öğeler bile, her dilde ancak yakın anlamlı olan, birbirinin yerini tam tutmayan sözcüklerdir (Aksan, 2000, s. 119).

Kuşku “kuşku, şüphe” sözü, *koş-* “eş yapmak (düşünmek), eşini yapmak, benzerini yapmak (düşünmek)” fiilinden gelmektedir. Bu fiil geniş anlamıyla “olan bir şey dışında yeni bir şey daha düşünmek, olanın yanında olmayanı tasarlamak, bir şeyin yanında ikinci şeyi düşünmek; yani, aslında olmayan bir şeyi varsaymak” şeklinde açıklanabilir.

Bu köke ait bu kaynak bilgi ile, *kuşku* “kuşku, şüphe” sözündeki bilginin tam olarak eşleştiği açık şekilde görülmektedir. *Kuşku* sözü, kök-biçim *koş-* fiiline, *-ku*²¹ fiilden isim yapma ekinin getirilmesiyle oluşturulmuş bir isimdir. Örneğin, Türkiye Türkçesinde *coş-ku* sözü aynı biçimde kurulmuştur.

Başka bir sözün kökü görünümüyle tanınmaz oluşunun sebebi, ilk hecedeki ünlü ile ilgilidir. Türkiye Türkçesinde *koşku* değil, *kuşku* olarak kullanılması, lehçeler arası alıntı yoluyla oluşturulmuş olduğuna bağlanmalıdır. Bilindiği gibi, bazı Türk lehçelerinde ilk hecede *o-*ların *-u-* olması düzenli görülen bir ses değişimidir. Tatarca ve Başkurtça ilk hecedeki yuvarlak ünlülerin dar söylendiği bilinmektedir. Örneğin, *bol-* > *bul-* “olmak”; *ot* > *ut* “ateş” (Öner, 1998, s. 12) biçimleri verilebilir. Sevortyan, *koş-* madde başında lehçelere ait kullanımlarda, Tatarca *kuş-*, Çuvaşça *huş-* biçimlerini kaydetmiştir (Sevortyan, 2000, s. 89). Bu yazıda savunulan sav, bu bilgilere dayanmaktadır.

Yazının konusu olan *kuşku* sözü, 19. yüzyıldan beri tanıklanmaktadır.

Türkçe *kuşku* sözünün yerine, Eski Türkçe Dönemi’nden beri “ikilem, şüphe” anlamıyla *ikircigü* (Caferoğlu, 1968, s. 91; DS, 1969, s. 206-207; Clauson, 1972, s. 115) biçiminin kullanıldığı bilinmektedir. Kökü *iki* “iki” olan, *ikircim*, *ikircik* ve benzeri birçok türeviyle bugün yaşamaktadır. Anlamı veren asıl kök bilgi olan *iki* “iki”, “iki şey arasında kalmak, ikilemde kalmak; şüphe, kuşku, tereddüt vb.” anlamlarına temel/ilk/alt bilgiyi oluşturmaktadır.

Başka dillerle karşılaştırılınca sözün anlamlandırılmasının benzer yolla yapıldığı görülmüştür. Hint-Avrupa dillerindeki kullanım bu örneği destekler niteliktedir. İngilizce *doubt* “kuşku, şüphe”, Almanca *zweifel* “kuşku, şüphe”, Fransızca *doute* “kuşku, şüphe” sözlerinin kök biçimi; İngilizce *dou*<*two* “iki”, Almanca *zwei* “iki”, Fransızca *dou* “iki”, farklı seslerle şekillenmiş “iki” anlamındaki bilgiye dayandırılarak “kuşku, ikilem, şüphe” üst/kavram bilgisini ifade eder olmuştur. Farsça *duşâhe* “iki, iki dal; dalın ikiye bölünmesi”, iki şeyi gösterme temel bilgisinden, “ikilemde kalmak; kuşku, şüphe” üst kavram bilgisini ifade eder olmuştur. Arapça *şibh* “benzemek, benzerini yapmak (düşünmek)” örneğinde ise, benzerlik bilgisinden, karşılaştırılan iki şeyi

²¹ Bu ek Türkçede eskiden beri işlek olarak kullanılan eklerden biridir. Fiillerden isim yapar. Eski Türkçede ekin yalnız *-gu/-gü* şekli vardı. Vokal ve konsonant uyumlarına bağlanması Batı Türkçesinde ancak son zamanlarda olmuştur: *say-gı*, *ser-gi*, *duy-gu*, *gör-gü*, *at-ki*, *biç-ki*, *uy(u)-ku* (Ergin, 1993, s. 179).

işaret eder duruma gelmiş olduğu görülmüştür. Bu bilgiden, Arapça “şüphe, kuşku, tereddüt, ikilem” anlamıyla kullanılan *şübhe* türemiş biçiminin oluşturulduğu izlenmiştir. Benzerlik ve komşuluk ilişkisi taşıyan mecazların, büyük ölçüde evrensel olduğu da ortaya çıkmaktadır. Böylelikle, köken bilgisinde başka dillerden yardım almanın gerekliliği ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Türkçede *kuşku* sözünün, kök bilgisi sezilemediği, bir bütün söz gibi algılandığı için *donuk şekil, donuk söz (frozen word, fossilized, survival, fossil form)* olarak değerlendirildiği de görülür.

Anlam nokta değil, alandır. Sözlükte bir sözü tanımlamak için muhtaç olduğumuz komşu bilgiler, anlam alanının içinden alınır. Yazının konusu olan *kuşku* < *koş-ku* kök anlamın “eşini yapmak (düşünmek)” eski/ilk/alt/temel bilgisi, zamanla “olan bir şey dışında, olmayan bir şeyi varsayarak; olana benzer başka bir şey ya da olan bir şeyin dışında ikinci bir şey düşünerek, tasarlayarak ikinci olanı, bir diğerini, benzerini, eşini düşündürme yoluyla ikilemde kalmak, belirsizlik, kararsızlık, tereddüt, bocalamak, çekinmek, korku, şüphe, ya olursa..., ya olmazsa... vb.” anlamlarıyla yeni/sonraki üst/kavram bilgilerini karşılar olmuştur.

Türkiye Türkçesinde *iki* “iki” ve *koş-* “benzerini yapmak (düşünmek), eşini yapmak (düşünmek)” eski/temel/ilk/alt bilgisinden “kuşku, şüphe” yeni/ kavram/sonraki/üst bilgisine geçiş, “İnceleme” bölümünde verilmiş olan Arapça ve Hint-Avrupa dil ailesine ait örnekler ile paralellik göstermektedir. Böylelikle, köken bilgisinde başka dillerden yardım almanın gerekliliği ve önemi ortaya konmuştur.

Farklı dillerin incelenmesiyle görüldüğü gibi, ses değişimlerinin her zaman olabileceği; fakat anlamdan yola çıkıldığında köke ait en doğru ilişkinin kurulabileceği gerçeği ortadadır. Anlamı kurarken de eski/ilk bilgi - yeni/sonraki bilgi ilişkisinin kilit görev üstlendiği görülmüştür.

Kısaltmalar

DerS	Derleme Sözlüğü (Türk Dil Kurumu, 1993)
DS	Drevnetyurskiy Slovar (Nadalyaev, 1969)
DLT	Dîvānu Lugātî't-Türk (Ercilasun ve Akkoyunlu, 2014)
KF	Kāmūs-ı Fransavî (Sâmi, 1885).
KT	Kāmūs-ı Türkî (Sâmi, 1900)
MTS	Misallı Büyük Türkçe Sözlük (Topaloğlu, 2008)
TarS	Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (Türk Dil Kurumu, 1996)
TS	Türkçe Sözlük (Türkçe Sözlük, 2005)
YTS	Yeni Tarama Sözlüğü (Dilçin, 1983)

Kaynakça

- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil, Ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Caferoğlu, A. (1968). *Eski Uygur Türkçesi sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Clauson, G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth century Turkish*. Oxford: Oxford University.
- Derleme sözlüğü* (1993). Cilt VII H-İ, VIII- K. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ercilasun, A. B. ve Akkoyunlu, Z. (2014). *Kâşgarlı Mahmud Dîvânü Lugâti 'î-Türk (giriş-metin-çeviri-notlar-dizin)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ergin, M. (1993). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gabain, A. von (2000). *Eski Türkçenin grameri* (çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü I*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Karaağaç, G. (2011). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Kartallıoğlu, Y. (2014). *Söz kitabı Türkçe-İtalyanca sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Moein, F. (1291). *Ferheng-i Farsî*. Tahran.
- Nadalyaev, V. M., Nasilov, D.M., Tenişev, E.R. ve Şçerbak, A.M. (1969). *Drevnet-yurkskiy slovar*?. Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Räsänen, M. (1969). *Versuch eines etymologischen wörterbuches der Turksprachen*. Helsinki: Ugrilainen Seura.
- Sevortyan, E. V. ve Levitskaya, L. S. (2000). *Etimoloģeskiy slovar tyurskih yazıkov. Obşçetyurskie i mejtyurskie leksişeskie osnovı na bukvi K*. Moskva: İzdatel'stvo "Nauka".
- Stachowski, M. (2011). *Etimoloji*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Steingass, F. (1963). *A comprehensive Persian-English dictionary*. London: Routledge&Kegan Paul.
- Şemseddin Sâmi (1885). *Kāmūs-ı Fransevî*. İstanbul: Mihrân Matbaası.
- Şemseddin Sâmi (1900). *Kāmūs-ı Türkî*. İstanbul: Dersaadet.
- Tarama sözlüğü* (1996). *Tanıklarıyla tarama sözlüğü, cilt 3, E-İ*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tietze, A. (2016). *Tarihî ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati*. Ankara: TÜBA.
- Topaloğlu, A. (2008). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealti.
- Türkçe sözlük* (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Wehr, H. (1976). *A dictionary of modern written Arabic* (ed. by J. Milton Cowan). SLS.

Yıkılmaz, A. (2020). Alt ~ aşağı ~ ast sözlerine dâir. *Türkbilig /39*, 59-70.

Zenker, J. T. (1866). *Türkisch-Arabisch-Persisches handwörterbuch*. Leipzig.

https://archive.org/details/Dict_Wehr.pdf/page/n469/mode/2up?q=%C5%9Fibh.06.08.2020, 18.47.

https://en.wikipedia.org/wiki/Fossil_word, 09.08.2020, 19.20.

<https://www.etymonline.com/search?q=doubt>, 08.08.2020, 14.00.

<https://www.indifferentlanguages.com/words/doubt#region-1>, 11.08.2020, 22.00.

<http://www.kamus.yek.gov.tr/>, 05.08.2020, 16.17.

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kartal>.

<https://www.vajehyab.com/?q=%D8%AF%D9%88%D8%B4%D8%A7%D8%AE%D9%87>, 16.08.2020, 17.08.

Extended Summary

It is possible to say that the most common problem in etymology studies stems from sound changes. The root may be in an unrecognizable state because of sound changes or its seeming like to be the root of another word. This indicates that etymology is not based solely on the sound similarity, which can be assessed by ear, but in fact, should be based more primarily on meaning.

In one instance, Stachowski says: “What does the word *subaşı*, which means ‘commander, head of the army’, have anything to do with the word *su* (water)? The first syllable of the word, *sü* refers to the form of ‘army, soldiers’. Someone who does not know the meaning of the old Turkish word *sü* will never be able to predict the meaning of *subaşı*” (Stachowski, 2011, p. 5).

The consensus in the study of the etymology of the word *kuşku* (*doubt*) in the Turcology literature is that the root of the word *kuşku* is *kuş* (*bird*). The meaning of the word is explained as “the state of being timid, anxious like a bird,” “kuş + uyku(lu) (bird + sleep(y)), ‘kuş uykusu (bird’s sleep).’” It can be seen that the meaning relationship was established “by likening it to the state of a bird sleeping” or “by suggesting that the movement of the bird indicates timidity”. In this case, it is a clear picture of folk etymology to accept that the root of the word is *kuş*, with its meaning associated with ‘relative’ timidity observed only in birds. The word *kuşku* cannot be created directly by associating it with the word *kuş*, which directly refers to an animal.

It is possible to state that the word *kuşku*, was derived from the verb *koş-*, which means ‘making equals (to think), making the equal of something, making similar (to think)’, as **koşku*. The word of *kuşku* is a noun formed by adding the suffix *-ku* to the verb run-to-root form. For example, in Turkish *coş-ku* ‘cuşku’ was established in the same manner.

As it is known, in some Turkish dialects *o-* in the first syllable is a regular vocal *u-* change. It is known that the round vowels in the first syllable in Tatar and Bashkir are pronounced narrowly. For example: TT *bol-* > *bul-* ‘olmak’; *ot* > *ut* ‘ateş’ (Öner, 1998, s. 12).

This word has been seen since 19th century.

In our language, *koş-* appears distinct from *kuş-* in terms of sound and form. Thus, since *kuşku* is considered as a whole, it is evaluated as a *frozen word* (fossilized, survival, fossil form).

The concept (meta knowledge) of *kuşku* is based on sub-knowledge such as ‘making an equal, a similar.’

Meaning is not a point, but an area. To define a word in the dictionary, the neighbouring information we need is retrieved from within the area of meaning. At the basis of the word *kuşku*, which is a meta-knowledge or concept in terms of meaning, lies the sub-knowledge (sub-concept) of “two, dualism, or dualism derived from similarity.”

This is not different in other languages. When we compare this situation to some other languages, we see that the word is created in the same way: Arabic *şibh* (*to resemble*) became a sign for two thing(s) that are compared from the knowledge of resemblance. The derived form *şübhe* in Arabic is created through this knowledge. Persian *duşâhe* started to convey the meta-concept knowledge of ‘hovering between two things, doubt’ from the sub-concept knowledge that indicates ‘two, two branches, to divide a branch into two, two-things.’ English *doubt*, German *zweifel*, French *doute* have all been derived from the root knowledge of “two” in their respective languages, *two* in English, *zwei* in German, and *dou* in French, with a transition to the knowledge of ‘doubt’. Metaphors with similarities and neighbourly relationships are largely universal.

The structure of the word and the connection it established followed the same path in other European languages as well. Thus, we can claim that the meaning of *doubt* has always been attached to the word and concept of *two*. The words *doubt* and *two*, respectively, in some European languages are as follows: in Albanian *dyschim* and *dy*, in Danish *tvivl* and *to*, in Welsh *dúbida* and *dous*, in Irish *dabht* and *dhá*, in Spanish *duda* and *dos*, in Italian *dubbio* and *due*, in Catalan *dubte* and *dos*, in Norwegian *tvil* and *to*, and in Portuguese *dúvida* and *dois*. (These language data were retrieved from www.indifferentlanguages.com website.) As can be seen, it is a valid method to receive support from the relationship between old and new knowledge in other languages as well.

In Turkish, many words such as *ikircim*, *ikircik*, and their variations with *doubt* as their meaning and “iki (two)” as their root have been used and they are still being used. *İki*, being the real root knowledge that provides the meaning, has gained the meanings ‘hovering between two things’, ‘doubt, hesitation, indecision, uncertainty, etc.’ This can be traced to the Old Turkish era (<*ikiçgü* ‘dilemma, doubt’).

According to the definitions and meanings of the word *kuşku* given above, the following picture emerges: “indecision, delusion, suspicion, dubiousness, wondering, hesitation, avoidance, uncertainty, inability to foresee, worry, concern, anxiety, shiver, fear”. It is observed that some of these words or meanings have been adapted from other languages into Turkish and have found an almost permanent place for themselves in Turkish. For example, although the word *şüphe* (doubt) is Arabic, it has also been used in all Turkic languages and has found a wide range of space for its use. However, since the word *kuşku* is a much a newer form, it makes one think that it will surely find a place in different dialects.

